

Handläggare
Lotta Magnuson
08-508 26 394**Till**
Trafiknämnden
2026-03-12

Program för stadsnära odling. Svar på uppdrag från kommunfullmäktige

Förslag till beslut

1. Trafiknämnden beslutar att för egen del godkänna trafikkontorets förslag till Program för stadsnära odling.
2. Trafiknämnden föreslår att kommunfullmäktige godkänner förslaget till Program för stadsnära odling.
3. Trafiknämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Gunilla Glantz
FörvaltningschefUlrika Falk
AvdelningschefKarin Tufvesson Hjelmfeldt
Enhetschef

Sammanfattning

I kommunfullmäktiges budget 2023 fick trafiknämnden i uppdrag att i samarbete med stadsdelsnämnderna, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem och AB Svenska Bostäder ta fram ett program för främjande av stadsnära odling. 2024 breddades uppdraget till trafiknämnden till att omfatta samarbete även med fastighetsnämnden, utbildningsnämnden, socialnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Stockholm Business Region AB, SISAB, Micasa Fastigheter i Stockholm AB samt odlingsföreningar m.fl.

Program för stadsnära odling ska stärka Stockholm som odlingsstad genom att ta ett samlat grepp om stadens arbete med stadsnära odling. Den övergripande målsättningen är att den stadsnära odlingen ska bidra till Stockholms attraktivitet och långsiktiga hållbarhet. Programmet anger sex

planeringsinriktningar: *mer odling och på rätt plats, ökad kunskap om odling, välkomnande och till för alla, klimat- och miljösamta, välförvaltnade samt utvecklade efter nya förutsättningar*. Programmet vänder sig till samtliga nämnder och bolag och ska användas vid planering och förvaltning av stadsnära odling. Det gemensamma målstyrda och långsiktiga arbetet bedöms ge odlare, intressenter och de som arbetar med stadsnära odling inom staden en större gemenskap kring odlingsfrågor, fler möjliga synergieffekter samt effektivare insatser för att utveckla och förvalta stadsnära odling.

Trafikkontoret föreslår att trafiknämnden beslutar att godkänna förslaget till *Program för stadsnära odling* och överlämnar till kommunfullmäktige för att fastslå programmet.

Bakgrund

Trafiknämnden fick i uppdrag i kommunfullmäktiges budget för 2023 att i samarbete med stadsdelsnämnderna, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och AB Familjebostäder, AB Stockholms hem, AB Svenska Bostäder ta fram ett program för främjande av stadsnära odling.

Under 2024 breddades samverkan till fler förvaltningar och bolag för att omfatta och främja odling inom fler av stadens verksamheter.. I samverkan inkluderas fastighetsnämnden, utbildningsnämnden, förskolenämnden, socialnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Stockholm Business Region AB, SISAB, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, odlingsföreningar m.fl. Ambitionen utökades också till fler områden i programmet. Här kan nämnas beredskapsfrågan, nya odlingstekniker samt recirkulation för att minska klimatavtrycket.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av trafikkontoret i samråd med stadsledningskontoret, stadsdelsförvaltningarna, exploateringskontoret, stadsbyggnadskontoret, miljöförvaltningen, AB Familjebostäder, AB Stockholms hem och AB Svenska Bostäder.

Dialog har förts med fastighetskontoret, utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen, kulturförvaltningen, serviceförvaltningen, SISAB, Micasa Fastigheter i Stockholm AB Stockholm Business Region AB, samt Stockholm Vatten och Avfall AB.

Dialog har förts med externa parter såsom Stockholms koloniträdgårdar, styrelserna i stadens koloniföreningar, andra kommuner och bostadsbolag, odlingsföreningar, forskare, kommersiella aktörer inom gröna näringar, med flera.

Syfte

Programmets övergripande målsättning är att bidra till Stockholms attraktivitet och långsiktiga hållbarhet.

Programmet ska fungera som ett stöd för stadens interna arbete och visa medborgare och intressenter stadens intentioner för hur stadsnära odling ska utvecklas och förvaltas långsiktigt.

Programmets innehåll

I programmet konkretiseras hur stadens arbete med stadsnära odling ska ske genom sex planeringsinriktningar. Dessa anger hur staden ska prioritera när stadsnära odling ska utvecklas och förvaltas.

Planeringsinriktningar gäller både för befintliga och nya stadsnära odlingar över hela staden.

- *Mer odling och på rätt plats*
- *Ökad kunskap om odling*
- *Välkomnande och till för alla*
- *Klimat- och miljösmarta*
- *Välförvaltade*
- *Utvecklas efter nya förutsättningar*

Mer odling och på rätt plats innebär att det ska kunna skapas fler odlingsmöjligheter i Stockholm utifrån stadens specifika förutsättningar. Det innebär bland annat att befintliga odlingsområden utvecklas och följs upp för att skapa mer odling, att det ska finnas en inrättandeprocess för nya odlingsområden, att den nya odlingsformen småskalig kommersiell odling ska utredas, att stadens gårdar utvecklas samt att hänsyn tas till stadens andra värden och markanvändningsbehov genom att säkerställa aktuella kunskapsunderlag och lokaliseringsstudier.

Ökad kunskap om odling innebär att sprida och höja kunskapen om odling internt och externt genom utbildningsinsatser, samverkan

och ökat nätverkande. Även höjd kunskap om odlingarnas kulturhistoriska värden ingår.

Välkomnande och till för alla innebär att det ska finnas likvärdiga möjligheter för alla att ta del av stadens odlingar. En mångfald av olika former av odling förenklar för odling utifrån olika förutsättningar och skeden i livet. I planeringsinriktningen ingår bland annat att en mötesplats för odling och utbildning i stadens regi skapas, fler ätbara växter i parken och en ökad tillgänglighet inom odlingsområden. Vidare slår inriktningen fast att koloniområden med stuga fortsatt ska överlåtas genom hembud för att säkerställa att fler stockholmare även i framtiden ska kunna få tillgång till en egen stuga. I planeringsinriktningen ingår även odling på skolor, förskolor, specialboenden och på de kommunala bostadsbolagens gårdar för att nå fler grupper. Slutligen poängteras vikten av en tydlig och samlad information kring stadens arbete med stadsnära odling för att nå ut till alla.

Klimat- och miljösmarta innebär att stadsnära odling ska utvecklas på ett sätt som bidrar till stadens miljömål. Minskat klimatavtryck från till exempel odlingstörv, en ökad recirkulation, ökad biologisk mångfald, friska och levande jordar som en resurs samt ett minskat näringsläckage ingår i planeringsinriktningen.

Välförvaltade innebär att staden ska tillhandahålla en välfungerande administration för stadsnära odling och en fungerande infrastruktur för odling inom koloniområden. Här ingår även att det ska finnas aktuella avtal och ordningsföreskrifter som följs upp för koloniområden och gemensamhetsodlingar samt att alla odlare ska känna sig trygga inom stadens odlingsområden.

Utvecklas efter nya förutsättningar är en framåtblickande planeringsinriktning som innebär att arbetet med stadsnära odling ska kunna anpassas och utvecklas efter nya förutsättningar och behov. Exempel ges på vikten av att samverka med forskningssamhället och näringslivet avseende hållbar teknik inom livsmedelsproduktion, att nya koncept och former för odling ska kunna utvecklas samt att nya planer ska kunna medge markanvändning för odling om behov av detta uppstår i ett senare skede.

Analys och konsekvenser

Ett mer målinriktat arbete för stadsnära odling bedöms bidra till Stockholms attraktivitet och långsiktiga hållbarhet.

Det gemensamma målstyrda och långsiktiga arbetet ska ge odlare, intressenter och de som arbetar med stadsnära odling inom förvaltningar och bolag en större gemenskap kring odlingsfrågor, fler möjliga synergieffekter samt effektivare insatser för att utveckla och förvalta stadsnära odling.

Det kommer att krävas ett tvärspektoriellt arbete för att implementera planeringsinriktningarna. Programmet spänner över flera sektorer och varje nämnd och bolag kommer att behöva arbeta med frågan utifrån respektive ansvarsområde. Samverkan, såväl internt mellan stadens nämnder och bolag som externt mellan staden och civilsamhället är avgörande för att nå resultat. Trafiknämnden kommer att samordna arbetet genom den nyinrättade tjänsten samordnare för stadsnära odling. För att säkerställa en effektiv samordning kommer förvaltningsövergripande samordning att ske löpande.

Ekonomiska konsekvenser

Delar av programmet kommer att behöva finansiering i framtida beslut om budget och separat organisation för att kunna genomföras. Vissa av de aktiviteter som krävs kommer att innebära en översyn av reglementen och ansvarsområden. Detta beskrivs mer ingående i det separata avsnittet om ekonomi nedan.

Miljömässiga konsekvenser

Planeringsinriktningen *Klimat- och miljösmarta* innebär att odling i högre uträkning ska kunna bidra till Stockholms miljömål. Miljöeffekter av småskalig odling kan variera stort. Många kommersiella aktörer och fritidsodlare vill odla med ett lågt klimatavstryck. Samtidigt kan småskalig odling leda till ökad belastning på miljö och klimat. Staden behöver därför informera om hur odling kan ske på ett hållbart sätt, både mot koloniföreningar, enskilda odlare och odling i stadens regi.

Historiskt sett har flera kommersiella stadsnära odlingar kontaminerats genom till exempel gödselmedel, vilket innebär att det idag finns föroreningar kvar i marken på flera platser. Idag är kontrollen av vad odlare använder inom stadens odlingsområden fortsatt begränsad. Programmet tydliggör att stadens odlingsmark ska ses som en långsiktig resurs med målsättningen att nå levande och friska jordar.

Att minska användandet av odlingstörv kommer att bidra till att minska stadens klimatavtryck. Att framställa egen jord av kompost

och befintliga resurser bidrar ytterligare till detta både för enskilda odlare och för staden.

Tillgänglighet

Planeringsinriktningen *Välkomnade och till för alla* poängterar vikten av att odling ska vara tillgänglig för alla. Stadens bredd av olika former av odling gör att fler ska kunna ha tillgång till odling i olika skeden och förutsättningar i livet, vilket ökar tillgängligheten. Här ingår också att på sikt öka tillgängligheten i befintliga odlingsområden så att fler kan ta del av områdena även om de inte själva har tillgång till en egen lott. Idag är många odlingsområden inte tillgängliga eftersom de ligger i kuperad terräng och vissa har gångvägar igenväxta av gräs. Åtgärder för att höja tillgängligheten inom befintliga områden kommer att behöva genomföras under lång tid av ekonomiska skäl och utifrån en princip som fungerar i befintliga miljöer.

En samlad kommunikation från staden kring stadsnära odling bidrar ytterligare till tillgängligheten till odling.

Trygghet och säkerhet

Planeringsinriktningen *Välförvaltade* slår fast att alla odlare ska vara trygga och säkra på sina lotter. Idag finns det inom vissa områden problem med trygghet och säkerhet. Här behöver stadsdelsnämnderna tillsammans med trafiknämnden och övriga berörda nämnder genomföra riktade insatser och stöttning till föreningar och odlare.

Med rätt förutsättningar att driva en odlingsförening bidrar dessa till tryggheten i närområdet. Att föreningsaktiva vuxna vistas ute i sin stadsdel under längre perioder bidrar till social samvaro, informella nätverk och fler ögon på det offentliga rummet.

Påverkan på barn

Planeringsinriktningen *Välkomnade och till för alla* lyfter fram odling på skolor och förskolor. Möjligheten till variationsrik lek, rörelse, lärande och återhämtning ska finnas på skolgårdar och förskolor, vilket framgår av stadens lekvärdesriktlinjer. Odling kan bidra med värden till både lärande och återhämtning. Programmet anger att odlingsverksamhet ska inordnas efter lekvärdesriktlinjernas principer, vilket bedöms ge en god helhetsmiljö för barn och ungdomar i deras skol- och förskolemiljöer.

Planeringsinriktningen *Välförvaltade* anger att odlare ska vara trygga på sina odlingslotter. Med en ökad satsning på trygghet kan odlingsföreningar bidra till tryggare miljöer i närområdet. Fler aktiva, engagerade och synliga vuxna kan ge barn och ungdomar en ökad trygghet.

lanspråktagen grönyta

Planeringsinriktningen *Mer odling och rätt plats* poängterar vikten av att ny odling förläggs på en plats som fungerar för andra värden och behov i staden. Nya koloniträdgårdar innebär att ytan för odlingarna privatiseras. Ligger odlingen på mark som tidigare var planlagd som allmän plats innebär det att färre kommer att få tillgång till ytan. Även gemensamhetsodlingar tar allmän plats i anspråk varför programmet poängterar att gemensamhetsodlingarna är till för alla och att de ska planeras så att de inte innebär en konflikt med andra värden som behövs på platsen. Det är också därför det är viktigt att gångvägar inom odlingsområden hålls öppna och tillgängliga för att alla ska kunna komma in och titta på odlingarna och ta del av blomprakt och flor. Det framgår av planeringsinriktningen *Välkomnande och till för alla*.

Konflikt med övrig markanvändning i staden

Mer odling och på rätt plats tar upp behovet av ett kunskapsunderlag för värdet av stadens jordbruksmark och lokaliseringsstudier för nya odlingar. I Stockholm behöver många intressen för markanvändning vägas mot varandra i den fysiska planeringen. Med ett uppdaterat kunskapsunderlag och relevanta analyser finns bättre förutsättningar för välavvägda planeringsunderlag. Även Länsstyrelsen i Stockholms län ger vägledning för hur plan- och bygglagen och miljöbalken ska tolkas avseende jordbruksmark vid fysisk planering. Stor del av den befintliga jordbruksmarken i staden har idag någon form av skydd.

Beredskap

Det är viktigt att poängtera att Stockholm inom stadens gränser inte kan tillgodose sin egen matförsörjning från stadens stadsnära odlingar. Det bör inte heller vara en målsättning eftersom Sverige bedöms kunna försörja sin befolkning med egen jordbruksmark i händelse av kris. Det finns dock sårbarheter inom jordbrukssystemet i händelse av kris såsom till exempel brist på nationellt framställt drivmedel och tillgång till gödsel.

Stadsnära odling kan delvis utgöra ett bidrag till en ökad beredskap på flera sätt och i programmet berörs beredskapsfrågan genom flera

planeringsinriktningar. Att ambitionsnivån höjs för stadsnära odling generellt och att staden börjar arbeta aktivt med frågorna utgör grunden i detta.

I planeringsinriktningen *Mer odling och på rätt plats* ingår utredning av en ny form av odling: småskalig kommersiell odling. Att det finns flera aktörer inom hållbar matframställning sprider riskerna i händelse av kris. Genom att föra in den nya formen av odling möjliggörs att fler aktörer producerar mat. Att öka andelen uppodlad mark inom stadens egna gårdar motiveras också av beredskapsfrågan. Även aktuella kunskapsunderlag om markens lämplighet för odling är en förutsättning för att kunna skala upp odlingen om behov av detta skulle uppstå.

I planeringsinriktningen *Miljö- och klimatsäkra* ingår ökad recirkulation och jordframställning. Egen näringsrik odlingsjord minskar behovet av att köpa in detta från andra håll.

Planeringsinriktningen *Välkomnade och till för alla* ska ge bättre förutsättningar för det föreningsengagemang och de nätverk som skapas i olika odlingsgrupper och föreningar. Dessa är betydelsefulla i händelse av kris eftersom de kan stötta varandra och enklare mobilisera insatser.

I planeringsinriktningen *Utvecklas efter nya förutsättningar* ingår kunskapsbevakning av möjligheten av att staden ska bli mer självförsörjande på mat året om.

Näringsliv

I planeringsinriktningen *Utvecklas efter nya förutsättningar* ingår bevakning av ny odlingsteknik och i *Mer odling och på rätt plats* föreslås en ny form av odling: småskalig kommersiell odling. Kommersiella aktörer inom småskalig kommersiell odling vittnar generellt om svårigheterna med att få lönsamhet i verksamheten. Konkurrensen från befintliga matproducenter är hård och nya aktörer behöver i regel hitta sin nisch för att nå lönsamhet. Platser för att sälja grönsaker direkt till konsumenten liknande bondens marknad efterfrågas.

Ekonomi

För att genomföra programmet kommer ekonomiska resurser krävas hos berörda förvaltningar och bolag i staden. Delar av programmet bygger på utvecklade arbetssätt eller innehåll i redan pågående arbete, exempelvis kommunikation. Andra delar av programmet

kräver både personella resurser och finansiering för att kunna genomföras.

Framförallt stadsdelsnämnderna kommer att påverkas ekonomiskt av en höjd ambitionsnivå för odling. Koloniområden genererar idag intäkter genom arrenden till stadsdelsnämnderna. Dessa är dock ojämnt fördelade över staden och är inte alltid i proportion till vilka insatser som behövs inom odling inom respektive stadsdelsområde. I vissa områden saknas giltiga arrendavtal. Det gör att stadsdelsnämnderna har olika förutsättningar att förvalta odlingsområdena. Insatser kommer att behöva genomföras i etapper både på grund av personella och ekonomiska resurser. Med tillförsel av medel för investeringar kan åtgärder genomföras snabbare.

Insatser inom odlingarnas infrastruktur, ökad tillgänglighet inom odlingsområdena och skyltning inom befintliga koloniområden behöver finansiering. Mer ätbart i parken ställer krav på besknärningsåtgärder, omhändertagande av fallfrukt och speciell skötselkompetens som bedöms öka driftskostnaderna.

En ny inrättandeprocess för att anlägga nya odlingsområden behövs för att klargöra vilken nämnd som ska ha det ekonomiska ansvaret för planläggning, anläggning och förvaltning. Den nya föreslagna formen av odling; småskalig kommersiell odling behöver utredas vidare. Även här ingår att klargöra ansvar för både drift och eventuella ekonomiska investeringar. Anläggning av nya odlingsområden saknar idag finansiering.

Fastighetsnämnden kan behöva se över arrenden för stadens gårdar om krav på att andelen odling ska öka.

Det är mer ekonomiskt fördelaktigt att tillföra mer fritidsodling för fler inom staden genom att öka uppföljningen av och utveckla befintliga odlingsområden än att anlägga nya odlingsområden.

Trafikkontorets synpunkter

Stockholm är idag en fantastisk stad för odling med tillgång till koloniträdgårdar, gemensamhetsodlingar samt odling i trädgårdar och på gårdar. Odlingarna bidrar på många sätt till Stockholms attraktivitet och långsiktiga hållbarhet. Social gemenskap inom odlingsområdena, bidrag till biologisk mångfald, spridning av kunskap om odling genom föreningar, rekreationsvärden, folkhälsa samt bidrag till försörjningsförmåga kan nämnas. Det finns dock ett

behov av att se över strukturer och samarbeten för att förbättra befintlig förvaltning och för att kunna skapa nya odlingar.

Förvaltningen och tilldelningen av medel är idag ojämn över staden. Det finns en underhållsskuld i koloniområdenas infrastruktur såsom till exempel vattenledningar och inom vissa koloniområden finns problem i form av minskad andel odling, otrygghet, otillåten byggnation och osäkra kösystem. Kunskapen om odlingsfrågor behöver byggas upp inom berörda förvaltningar. Ett ökat intresse för egenodlad mat ställer också nya krav på staden som behöver utveckla arbetsätt för att möta behoven.

Trafikkontoret bedömer att intresset för stadsnära odling kommer att växa framöver. En orolig omvärld och synliga effekter av klimatförändringarna bedöms bidra till detta. Trafikkontoret har inställningen att arbetet med att utveckla stadsnära odling därmed behöver få ett ökat fokus kommande år. Insatser som genomförs bedöms tillföra stora värden och bidra till stadens långsiktiga attraktivitet och hållbarhet. Program för stadsnära odling är efterfrågat och innebär en nystart för arbetet med stadsnära odling i Stockholms stad. Tillsättningen av den nya tjänsten samordnare för stadsnära odling har ytterligare bidragit till detta.

Trafikkontoret bedömer att staden behöver arbeta med utvecklingsarbete och ny odling parallellt med en höjd ambition och samordning av förvaltning av befintliga odlingar för att få störst effekt av insatserna. Det finns en stor potential att öka graden odling där staden redan har avsatt yta för odlingsaktiviteter.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår trafikkontoret att trafikinämnden beslutar att godkänna förslaget till Program för stadsnära odling överlämnar till kommunfullmäktige att fastslå programmet.

Slut

Bilagor

1. Program för stadsnära odling

Trafikkontoret
Stadsmiljö

Fleminggatan 4
Box 8311
104 20 Stockholm
Telefon
Växel 08-508 27 200
lotta.magnuson@stockholm.se
trafikkontoret@stockholm.se
Org nr 212000-0142
start.stockholm